

2020. aastal (jaanuarist novembri lõpuni) ilmunud Ida-kirjandus

Ida klassika tõlked

Upaniṣadid

Sanskriti keelest tõlkinud Mait Raun. Järelsõna kirjutanud Ülo Valk.
Sari „Avatud Eesti Raamat“. Tartu: Ilmamaa, 2020, 616 lk.

Esimest korda on eesti keeles ilmunud kümne peamise (*mukhya*) upaniṣadi täis-tekstide kommenteeritud tõlked. Päris tundmatud need Vana-India mõtteloo ühed baastekstid eesti lugejale siiski ei ole; varem on neist katkendeid eesti keelde vahendanud Andres Herkel ja Martti Kalda. Mait Rauna uues isikupärases tõlkes ja kommentaarides saame nüüd aga palju terviklikuma pildi muistsete India tarkade arutlustest inimese ja maailma olemuse üle ning inimteadmise piiridest. Tegemist on tähtsa märgilise teosega inimkonna mõttevaramu vahendamisel eesti keelde. Tunnustust selle eest väärrib ka avatud Eesti Raamatu programm, mis viimasel ajal on üllitanud juba mitu ida mõtteloo tähtteost ja nii mõnigi on järjekorras valmimas.

India pärimuses peetakse upaniṣade kõige pühama tekstitraditsiooni — veedade — otseseks jätkuks, veedakirjanduse viimaseks osaks. Nõnda on nad ära teeninud koha ilmutusliku pühakirja šruti ehk kuulutatu hulgas. Šruti on kõigi hinduismi voolude jaoks kõige autoriteetsem pärand, igavene tarkus, mõne koolkonna jaoks ka Jumala sõna.

Upaniṣadide aluseks on elavad vestlused muistsete õpetajate ja nende õpilaste vahel. Aegade jooksul täiendatuna sisaldavad need aga ka arutlustega haa-kuvauid müüte, õpetlikke värsse, vanade indialaste uskumusi ja pilte Vana-India elukorraldusest, andes kokku võimsa ettekujutuse toonaste tarkade tegemistest ning mõtteilmast.

Tänapäeva eesti lugejale annab tõlgete mõistmiseks võtme Mait Rauna koostatud tõlkimise põhimõtteid valgustav saatesõna ning ulatuslikud kommentaarid, isikunimede register ja põhisõnavara koos eestikeelsete vastetega. Ajaloolise ja filoloogilise tausta loob professor Ülo Valgu ulatuslik järelsõna, mis annab põhjaliku ülevaate veedakirjanduse ajaloost, selle käsitlemisest, tõlkimisest ja tõlgendamisest eri ajastutel ning kultuurides.

Tegemist on igal juhul väärt teosega, mis toob upanišadid keele- ja kirjandusõppurite töölauale ning ajaloolaste ja usuteadlaste kohustusliku kirjanduse riiulisse.

Rumi. Paradiisisõnad

Inglise keelest tõlkinud Mathura. Kommentaarid kirjutanud Mehri Niknam. Tallinn: Koolibri, 2020, 110 lk.

Tegemist on inglise keele vahendusel eesti keelde tõlgitud suure sufi müstiku Džalal ad-Din Rumi (1207–1273) mahuka, kuuest raamatust koosneva peateose *Masnavi* antoloogiaga. *Masnavi* tähtsust pärsia ja islami kultuuris näitab see, et vahel on seda nimetatud isegi pärsiakeelseks koraaniks. Käesolev antoloogia (koostanud Rafiq Abdulla) sisaldab oode Rumi innustanud mõistatuslikule õpetajale Tabrizi Šamsile (koguteosel *Divan*), nelikvärsina kirjutatud lüürilisi miniatuure (pärsiakeelse nimetusega *ruba'iyat*) ning moraalseid ja vaimseid õpetuskatkeid *Masnavist*. Igale luuletusele on lisatud napp selgitus, mis aitab mõnda teksti motiivi paremini mõista. Kommentaarid on koondatud raamatu lõppu. Kogumiku illustatsioonid pärinevad vanadest orientaalkäsikirjadest. Eesti keelde on Rumi luulet varem tõlkinud Ingvar Luhaäär ja Doris Kareva, kelle vahendusel ilmus 2013. aastal seni esinduslikem valimik *Päikesesõnad*.

Eesti orientalistika

Idakiri: Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat 2019

Peatoimetaja Tarmo Kulmar, tegevtoimetaja Indrek Ude. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2020, 192 lk.

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi eelretsenseeritav, rahvusvahelise toimetuskolleegiumi ja rahvusvahelise levikuga perioodiliselt ilmuv ning orientalistika eri valdkondadest artikleid avaldav aastaraamat *Idakiri* sisaldab nelja Ida klassikalise teksti kommenteeritud tõlget, nelja teadusartiklit, 2019. aastal Eestis ilmunud Ida-kirjanduse ülevaadet, artiklite ja tõlgete ingliskeelseid kokkuvõtteid ning autorite lühitutvustusi.

Meie juba tunnustatud Zhuang-Zi uurija **Mart Tšernjuk** esitab oma tõlkevõrsiooni koos rikkalike kommentaaride ja seletustega Vana-Hiina mõttetarga teose esimesest peatükist „Lenneldes-hõljeldes“. Varem on see eesti keeles ilmunud Jaan Kaplinski tõlkes (kogumikus *Ex Oriente*, 1989). Tõlkerubriiki jätkavad **Andres Herkel** Nāgārdžuna „Keskmise tee juurvärsside“ (*Mūlamadhyamakārikā*) esimese viie peatüki, **Üllar Peterson** Ibn Taymiyya „Alaviitide vastase fatvaa“ ja **Vladimir Sazonov** hetiiitide ajaloo ühe allika „Kuningas Anitta teksti“ tõlgetega. Seni peamiselt paljasjalgsel Tõnissoni *alias* Vend Vahindra elu ja tegevuse uurijana tuntud **Mait Talts** on kirjutanud artikli „Petseri Buddhast ja tema autorist“. Meie ühe tuntuma japanoloogi **Maret Nukke** seekordne uurimus kannab pealkirja „Vaimude tund *nō*-teatri laval: peategelase identiteet ja ebareaalsus uutes näi-

dendites“. **Lidia Leontjevalt** on ilmunud kirjutis „Märkusi Iraani Islamivabariigi põhiseaduse hübriidsest iseloomust“ ning **Gao Jingyi** on koostanud Hiina etnoloogilise ja keelelise ajaloo ülevaate.

Eesti Akadeemiline Orientaalselts on Eesti Teaduste Akadeemia assotsieerunud liige ja EAO aastaraamat ilmub Eesti Teaduste Akadeemia rahalisel toetusel.

Randar Tasmuth. Uue Testamendi kontekstualiseeriv teoloogia:

Kristliku usulise mõtte ja praktika sünd

Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2020, 200 lk.

EELK Usuteaduse Instituudi professori teos väärrib tähelepanu kui esimene raamatuna ilmunud Eesti autori tervikkäsitlus Uue Testamendi teoloogiast. Õpikuks kirjutatud raamat on mõeldud kõigile, kes on huvituvad kristluse varasest ajaloost ning varakristlikust mõttemaailmast.

Tõlgitud biograafiad

XIV dalai-laama elulugusid on ilmunud omajagu ja iga aasta toob neile lisa. Dalai-laama enda autobiograafia *Vabadus paguluses* on eesti keeles ilmunud juba üle kahekümne aasta tagasi. Biograafiline sketš ilmus ka koguteoses *Laama ja Linnart. Tiibet ja Eesti* (2012), kus fookuses on dalai-laama Eestis-käigud ja tema suhted Linnart Mälliga. Käesoleval hooajal on eesti keeles peaaegu korruga ilmunud lausa kaks elulooraamatut, kumbki omanäoline ja oma lähenemisnurgaga, nii et lugeda tasub mõlemat.

Tenzin Geyche Tethong, Gautham Pemmaraju.

Tema Pühaduse XIV dalai-laama illustreeritud elulugu

Inglise keelest tõlkinud Matti Piirimaa. Tallinn: Helios Kirjastus, 2020, 352 lk.

Rikkalikult illustreeritud elulugu koos ajaloo- ja pärandikogumiga annab üksikasjaliku ülevaate dalai-laama elust ning Tiibeti-saagast. Lähedaste meenutuste ning 400 ainulaadse foto ja dokumendi abil jutustab autor, kuidas paguluses loodi olematusest oma riik ning kuidas Tema Pühadus on järjekindlalt oma rahvast ühendanud. See on põhjalik ja mitmekülgne lähiportree ikoonilisest juhust, tema pärandist, eesmärkidest ning loovast nägemusest, mis on võitnud kogu maailma inimeste tähelepanu ja südame. Tenzin Geyche Tethong on töötanud üle neljakümne aasta Tema Pühaduse isikliku abina ja olnud tema usaldusväärne kaaslane läbi elu. Nüüd kirjutab ta oma rahva loo. Raamatule on eessõna kirjutanud dalai-laama noorem vend Tendzin Choegyal (Ngari Rinpotše). Järelsõna „Tiibeti ja Eesti kogemus: mitte kunagi ei tohi lootust kaotada“ on Eesti ekspeaministrilt Mart Laarilt.

Toome siin ära ka tuntud publitsisti Juku-Kalle Raidi arvamuse: „Ilmselt ei ole maailma ajaloos olnud palju liidreid, kelle kanda oleks niivõrd suur olemuslik vastutus, nagu seda kannab dalai-laama. Küsimus on ammu budismi piiridest

väljunud, dalai-laama ei ole vaid budistide vaimne liider, vaid teda peavad õpetajaks ning eeskujuks miljonid inimesed maailmas — sõltumata usutunnistusest ning nahavärvist. Raske on rääkida rahust ja kutsuda üles teineteisemõistmisele pidevas sõjas, konfliktides, tülides ja võimupüüetes, millega on meid üle külvanud ajalugu, kus pole erandiks ka XX või XXI sajand. See raamat kujutab endast võtit pildile, kus toimetab ringi kaasaegne maailm ühes oma hüsteeria, lootusetuse ning rahutusega. Ent sel pildil on koht ka püüdlustel parema, õnnelikuma, lihtsama ning sõbralikuma tuleviku poole. Selle nimel ei näe vaeva vaid dalai-laama, ent tema tee, valikud ning meetodid on erakordsed, õpetlikud ja mõtlemapanevad. See raamat on hea igale lugeja hingele.“

Alexander Norman. Dalai-laama: Erakordne elu

Inglise keelest tõlkinud Lauri Liiders. Tallinn: Tänapäev, 2020, 456 lk.

See 14. dalai-laama autoriteetne elulugu jutustab loo, mis on ühtaegu inspireeriv ja šokeeriv. Dalai-laama rahu ja kaastunde sõnum puudutab paljusid inimesi sõltumata nende usulistest veendumustest. Elulooraamatu autor Alexander Norman on tunnustatud Tiibeti-uuriija ning võimalus dalai-laamaga tihedalt suhelda annab talle ainet kõneleda paljudest üksikasjadest, mis pole varem avalikkuse ette jõudnud.

Tõlgitud teaduskirjandus

Albrecht Dihle. Kreeklased ja võõrad

Saksa keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Jaan Lahe. Sari „Bibliotheca Controversiarum“. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2020, 224 lk.

Saksa klassikalise filoloogi Albrecht Dihle raamat on lugu kreeklaste maailmapildi avardumisest kontaktide kaudu teiste, sh ida rahvastega ja sellest tuleneva enesekuvandi arenguga. Tegemist on täpse, detailiküllase ja suurejooneliselt hõlmava visandusega kreeklaste (ja roomlaste) mentaliteedi arengust alates Kreeka tsivilisatsiooni (taas)sünnist 8. sajandil eKr ning lõpetades kristluse tõusu ja antiikmaailma hääbumisega. Albrecht Dihle arvukad publikatsioonid käsitlevad nii antiikkirjandust, retoorikat, filosoofiat kui ka varakristlikku mõttelugu. Tema kaks kõige armastatumat uurimisvaldkonda olid antiikkultuuri ja varase kristluse seosed ning antiikmaailma kontaktid idamaadega. *Kreeklased ja võõrad* on esimene eesti keelde tõlgitud Dihle teos.

Tänapäeva filosoofia ja mõttelugu

Alan Watts. Raamat iseenda tundmise tabust

Inglise keelest tõlkinud Tõnis Tootsen. Toimetanud Kerti Tergem. Tallinn: Sabatäht, 2019, 159 lk.

Tuntud orientalistist mõtleja ja vaimuinimese Alan Watts (1914–1972) teine täielikult eesti keelde tõlgitud raamat (esimene oli 2010. aastal ilmunud *Saa selleks, mis sa oled*) uurib vähetuntud, kuid võimsat tabu: meie vaikivat vandenõu eirata seda, kes või mis me õigupoolest oleme. Tänapäeval on kõlavad loosungid nagu „ela hetkes“, „ole sina ise“ või „toimi teadlikult“ ujutanud üle kogu meie argipäeva ning paratamatult labastunud ja muutunud tühisteks sõnakõlksudeks. Me mõtleme järjest vähem selle peale, kust need ideed ülepea pärit on või mida nendega tegelikult silmas on peetud.

Üks 20. sajandi originaalsemaid mõtlejaid, ida mõtteviisi läänemaailmale tutvustaja Alan Watts tegutses ajal, mil paljud Aasiast pärit mõtted mõjusid värskest ja tundusid pakkuvat ärkسا vaimuga noortele teed välja sumbunud kodanlikust elust, mis keerles majandusliku edu saavutamise ümber. Seda tehes kombineeris ta iidsete allikate tundmist ainult talle omase särava vaimukuse ja põnevate võrdlustega.

See originaalis juba 1966. aastal ilmunud raamat võiks olla ka praegu toeks kõigile, kes julgevad iseennast tõeliselt tundma õppida. Kiita tuleb tõlkijat ja toimetajat, kes Watts'i vaimukad ja sõnaosavad mõttekeerutused on meisterlikult eesti keelde pannud.

Tõlgitud ilukirjandus¹

Alberto Mussa. Qāfi mõistatus

Portugali keelest tõlkinud Leenu Nigu. Tallinn: Varrak, 2019, 176 lk.

Poeet-sõdalane rändab läbi kõrbe, otsides naist, keda ta pole kunagi näinud. Tema kauge järeltulija püüab jälile saada kaotsiläinud araabia luule tähtsele. Lahendamist ootab mõistatus, mille keskmes on ühesilmne ja pime džinn, kes suudab ajas rännata. Ali Baba koopas ei ela mitte nelikümmend röövlit, vaid hoopis filosoofid. Šahrazad pole 1001 öö *muinasjuttudest* tuntud tütarlaps, vaid džinn, kes elab veel praegugi. Araablased mõtlesid kristluse välja paar sajandit enne Kristust. Maa ilma kõige kiirema kirja mõtles välja naine, kes ihkas vangistada aega.

Saladustest, labürintidest, ennustustest ja mõttemängudest pulbitsev *Qāfi mõistatus* teeb vaimuka kummarduse araabia kultuuripärandile. Kuid eelkõige on see ülistuslaul keelele, kirjale ja luulele.

Brasiilia kirjaniku Alberto Mussa perekonna juured asuvad osaliselt Lähis-Idas, mistõttu on tema teostes alati tunda erinevate kultuuride värvikat koostõju. Õppinud matemaatikat ja lingvistikat, on ta kirjutanud mitu teost Rio de Janeiro kirevast ajaloost, tõlkinud islamieelset araabia luulet ja uurinud Aafrika mõjusid Brasiilia kultuurile. Tema romaane on välja antud 16 keeles ja need on võitnud arvukalt auhindu.

¹ Sealhulgas kaks aastavahetusel ilmunud raamatut, kuid aastanumbriga 2019.

Jedigei. Tatari rahva lugulaul

Tatari ja vene keelest ümber jutustanud Peeter Ilus.
Tallinn: Penikoorem, 2019, 51 lk.

Eepilise loo ümberjutustuses vaheldub proosa runovärssidega. Suureformaadilises trükises on kasutatud S. Jelissejevi illustratsioone.

Loo tausta avab Artur Laast oma eessõnas. Kõikvõimas emiir Jedigei tuli võimule Kuldhordi vaenlase, Samarkandi valitseja Timuri abiga, mida laulikud talle ka ette heidavad. Nooruses, kui riigipöörde käigus tapeti khaan ja tolle emiir Baltõtšak, meie kangelase isa, põgenes ta Samarkandi. Uus khaan Tohtamõš püüdis taastada Tšingis-khaani poja Džutši ulussi hiilguse ja sooritas mitu sõjakäiku ka Samarkandi. Emiir Timur purustas Tohtamõši väed ja põletas 1395. aastal maani maha pealinna Sarai. Kukatatud Tohtamõš põgenes Leedu suurväersti Vytautase juurde. Seejärel saavutas Jedigei võidu leedulaste ja põgenenud khaani ühisevägede üle. Tohtamõš varjus Siberis, kus ta aastal 1406 tapeti. Kuna Jedigei ei olnud tšingissiid, siis ei olnud tal õigust troonile, aga khaanid said seal istuda ainult tema armust. Nagu tema eelkäijagi püüdis Jedigei taastada linnu, arendada kaubandust ja kindlustada riigi ühtsust. 1408. aastal sooritas ta retke Moskvasse ja sundis venelasi andamit edasi maksma, tuletades meelde, et Moskoovia allub endiselt Hordile. Kuid riigi paremad ajad olid paraku möödas, pideva võimuvõitluse käigus tappis Tohtamõši poja väesalk Jedigei 1419. aastal — emiir oli siis 57-aastane. Tema pojast Nuraddinist sai alguse Nogai Hordi valitsejate sugu. Selline on selle lugulaulu Shakespeare'i-vääriline sündmustik.

1944. aastal keelas kompartei juhtkond Kuldhordi ja selle tatari jätkuriikide ajaloo uurimise, samuti *Jedigei* publitseerimise. Olukord muutus alles NSV Liidu kokkuvarisemise järel. Kõige ülevaatlikum koguteos tatari keskaegsest ajaloost on 2016. aastal Kaasanis ilmunud *The Golden Horde in World History*.

David Šahar. Viirastuste päev

Heebrea keelest tõlkinud Kalle Kasemaa.
Tallinn: Eesti Raamat, 2020, 212 lk.

Viirastuste päev viib meid 1930. aastate Jeruusalemma. Teose kesksed tegelased on araablasest autojuht Daud ibn Mahmud ja saksa rikkuri perekonnast pärinev Lea Himmelsach. Marksismiusku pöördunud töösturitütar, kes unistab araabia talupoegade silmade avamisest „klassiteadvuse valgusele“, on ühtaegu vihaleajav, naeruväärne ja haletsust tekitav kuju. Tema monoloog, mis on segu revolutsioonilistest lööklausetest ja armastuseavaldustest Daudile ning mille käigus ta üritab aumehena käitunud araablast võrgutada, viib selleni, et Daud hülgab petliku lääne tsivilisatsiooni, naaseb isade eluviisi juurde ning hukkub araablase rahutuste ajal 1936. aastal. Nii on feministlik ideoloog osutunud õnnetusttoovaks jumalannaks, kes põhjustab mässu ja surma. Lisaks neile tõsistele teemadele on romaanis kohta ka David Šahari iseloomulikule huumorile, näiteks kirjelduses, kuidas suurilma-daam Lea Himmelsach lubab jahmunud fellahitele tuua pärast proletaarse revolutsiooni võitu nende kodudesse piimajõed ja pudrumäed.

Romaanitsükli *Purunenud anumate palee* pealkiri pärineb juudi müstikast. Algselt terved jumaliku valguse anumad on inimeste maailmas purunenud, kilud on laiali paisatud; meie ülesanne on need kokku koguda, et maailm saaks uuesti terviklik olla. *Viirastuste päev* on tsükli viies raamat. Eesti keeles on varem ilmunud esimene ja kolmas raamat: *Suvi Prohvetite tänaval* (1994) ja *Krahvitari päev* (2008).

Mälestusliku ainese töötlemise poolest on Iisraeli kirjanikku David Šaharit (1926–1997) võrreldud Marcel Proustiga. Tema teosed kuuluvad iisraeli kirjanduse aegumatusse raudvarasse.

Jitshak Šami. Isade kättemaks

Heebrea keelest tõlkinud Kalle Kasemaa.

„Loomingu Raamatukogu“, 12–13, 2020, 112 lk.

Jitshak Šami (1888–1949) lühiromaan *Isade kättemaks*, mis pärineb Iisraeli heebreakeelse ilukirjanduse algusajast, ilmus 1927. aastal ja räägib kahe Palestiina muslimikogukonna palverännakust Moosese hauale, nende omavahelisest konkurentsist ja sellest sündivast tülist.

Sündmused leiavad aset autori sünnipaigas, pealtnäha lihtsa loo muudavad põnevaks autori sügav kohalike araabia fellahite kultuuri ja uskumuste tundmine, rikkalik etnograafiline materjal ning soov kujutada sündmusi ehedalt ja hinnanguid andmata. Lugu võrtsitavad kaunid olustiku- ja looduskirjeldused ning väga rikkalik kujundikeel. Romaani peetakse tänaseni üheks tähtsamaks teoseks moodsas heebrea kirjanduses.

Sadeq Hedajat. Kolm veretilka: Jutustusi ja novelle

Pärsia keelest tõlkinud ja kommenteerinud Üllar Peterson.

Sari „Bibliotheca Asiatica“. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2020, 592 lk.

Tõlkekogumikku *Kolm veretilka* on valitud kuraditosin jututust ja novelli Iraani ühe kuulsama kirjaniku Sadeq Hedayati (1903–1951) loomingust.

Hedayati realistlikus esituslaadis surmakesksed „psühholood“, millele on maailma kirjandusest raske vastet leida, šokeerivad oma pessimismi, fatalismi, groteski ja moonutatud reaalsusega. Kogumikus esindab seda Hedayati stiili eripära kõige paremini nimilugu, mõistatuslik *Kolm veretilka*, mis kuulub autori loomingu paremikku. Ühiskonnakriitilist žanri esindavad novellid naeravad välja pahelist inimkäitumist, rõhuvat võimu ja määndunud vaimu. Pilaobjektiks on iganenud tavad, eriti patriarhaalsed pereelu normid, aga nina pihta saavad ka Iraani toonane haridus- ja võimueliit, seejuures ületatakse islamit kritiseerides poliitkorrektsuse rajajooni. Ajalooliste jutustuste kaudu tutvustab autor muu seas lugejale iidset zoroastriidide religiooni, 9. sajandi Araabia kalifaati ja Iraani vallutamist rändrahavaste poolt.

Järelsõnas on antud põhjalik ülevaade Hedayati loomingust, tema viljeldud ilukirjanduslikest žanritest ning analüüsitud kogumikku valitud lühilugusid.

Robert van Gulik. Hiina kullamõrvad: Kohtunik Di töötab

Inglise keelest tõlkinud Kersti Unt. Tallinn: Tänapäev, 2020, 440 lk.

Aegumatu väärtuse ja sarmiga kohtunik Di lugude kogumik kordustrükkis. Sellest uuesti välja antud kogumikust leiab lugeja kaks varem ilmunud kohtunik Di raamatut: *Hiina kullamõrvad* (eesti k 2005) ning *Kohtunik Di töötab* (eesti k 2007). *Hiina kullamõrvade* tegevus leiab aset aastal 663, kui kohtunik Di otsustab Hiina pealinnast ümber asuda Penglai provintsi ringkonnakohtunikuks. Tema eelkäija sellel ametipostil, kohtunik Wang, on tapetud. Juba teel uude elukohta rünnatakse kohtunik Di saatjaskonda. Di asub lahendama mõrvalugu ning kohtub uurimise käigus ärakaranud pruudi, filosoofi ja veidrate korealastega. Kogumiku teises osas „Kohtunik Di töötab“ lahendab kohtunik Di kaheksa salapärast juhtumit. Muu hulgas uurib ta kahtlast enesetappu, pandimajapidaja, luuletaja ja akrobaadi mõrvu ning puutub kokku tatari sõdalastega. Raamatu lõppu on lisatud kõigi kohtunik Di juhtumite kronoloogia.

Robert Hans van Gulik (1910–1967) oli Hollandi diplomaatiline esindaja Hiinas ja Jaapanis. Kohtunik Di Renjie oli reaalne isik, üks Tangi dünastia tuntumaid riigimehi, kes lahendas palju keerulisi juhtumeid. Peale selle, et tegu on kriminaalide klassikaga, kirjeldavad kohtunik Di juhtumid värvikalt ja huvitavalt ka Tangi-aegse Hiina eluolu.

Ana Johns. Naine valges kimonos

Inglise keelest tõlkinud Piret Orav. Tallinn: Pegasus, 2020, 336 lk.

Jaapan aastal 1957. 17-aastast Naoko Nakamurat ootab korraldatud abielu isa äripartneri pojaga; see kindlustaks nende perele Jaapani ühiskonnas vajaliku staatuse. Kuid Naoko südame on võitnud Ameerika meremees *gaijin* (jpn võõramaalane) ja abielu temaga saadaks pere häbisse. Siis aga toob ootamatu avastus endaga kaasa kujuteldamatud valikud, mille mõju ulatub üle aastakümnete.

Tänapäeva Ameerika. Sureva isa eest hoolitsev Tori Kovač leiab kirja, mille sisu seab küsimärgi alla kõik, mida ta isast, endast ja oma perest seni on teadnud. Tõeotsingud viivad naise teisele poole maakera, Jaapani väiksesse mereäärsesse külla, kus tal tuleb rahu leidmiseks minevikuga silmitsi seista. Tõsielust inspireeritud ning Jaapani-Ameerika ajaloos vähetuntud muserdavast ajajärgust jutustav raamat loob meeldesööbiva portree kahest naisest, kellest ühes peavad võitlust süda ja tavad ning teine saab oma teekonna lõpul teada kodu tõelise tähenduse.

Kunwar Narain. Kõigi sammude kuma

Inglise keelest tõlkinud Mathura. Tallinn: Allikaäärne, 2020, 88 lk.

Kunwar Narain (1927–2017) on viimase poolsajandi mõjukamaid ja tunnustatumaid India hindikeelseid luuletajaid. *Kõigi sammude kuma* koondab endasse läbilõike tema viimastest luulekogudest, mis ilmusid autori elu lõpuaastatel ning mis täiendavad 2010. aastal eesti keeles ilmunud valikut *See ainuke maailm*. Raamatut iseloomustab autori varasemastki loomingust tuttav eluhoolivus ja inimesekeskus, ent luuletuste kujundikeel liigub suurema lihtsuse ja vaatlevuse suunas.

Paljud siinsed luuletused pöörduvad ka elu mööduvuse küsimuse juurde ning arutlevad, millised inimese valikutest on tema teel kõige kaalukamad. *Kõigi sammude kuma* pakub harva võimaluse pilguheiduks tänapäevasesse hindikeelsesse kirjandusse, mis oma tohutust ulatusest hoolimata on jäänud muule maailmale suhteliselt tundmatuks.

Choo Yangsze. Vaimumõrjsja

Inglise keelest tõlkinud Martin Kirotar.

Tallinn: Ühinenud Ajakirjad, 2020, 360 lk.

Ehkki Malaisia oli 18. ja 20. sajandi vahel Briti koloniaalvõimude kontrolli all, pidas sealne hiinlaste kogukond endiselt kinni oma folkloori iidsetest tavadest. Suursuguse, kuid pankrotistunud perekonna ainsal järeltulijal kaunil Li Lanil on vähe lootust sobilikku kosilasega naituda. Ühel päeval aga tuleb tüdruku isa koju ootamatu ettepanekuga — jõukas ja mõjukas Limi pere soovib, et Li Lan abielluks nende pojaga. Ainus mure on, et perepoeg on hiljuti kummalistel asjaoludel surnud. Harva aset leidvat vaimuabielu on vanadest aegadest peale kasutatud rahutu vaimu lepitamiseks. Selline liit tagaks Li Lanile kodu tema ülejäänud elu-päevadeks, kuid millise hinnaga!

Pärast saatuslikku külaskäiku Limide häärberisse ei saa Li Lan enam lahti ei teda jälitavast kummituslikust kosilasest ega ka oma kirglikust soovist kohtuda taas Limide perekonna uue nägusa pärija Tian Baiga. Iga ööga vajub ta üha sügavamale hiina hämarasse surmajärgsesse paralleelmaailma ühes selle tontlike linnade, paberist matusepanuste, kättemaksuhimuliste vaimude ja hirmuäratava bürokraatiaga. Li Lan peab päevavalguse kätte tooma Limide pere sünged saladused, aga ka tõe tema enda perekonna kohta, ja seda enne, kui ta sellesse õõvastavasse maailma igaveseks löksu jääb.

Agu Sisask. Teel: Pilguheit jaapani hinge

Tallinn: Canopus, 152 lk.

Agu Sisaskil on Eesti kultuuri- ja tõlkeajaloos väarikas koht nii jaapani keelest tõlkimise traditsioonide teerajaja, teeneka tõlkija kui ka kirjaniku ja vaimuinimesena. Kuna tegemist on meile nii kultuuriliselt kui ka geograafiliselt kauge keele ja kirjandusega, ei ole vähem tähtis tema roll jaapani kultuuri vahendaja ja tutvustajana. Agu Sisask on pidanud hulgaliselt Jaapani-teemalisi loenguid ja ettekandeid. Lisaks Jaapani välisministeeriumi aukirjale on talle 2019. aastal annetatud Jaapani keiserlik Tõusva Päikese ordeni kuldsete ja hõbedaste kiirtega. Peale jaapani kirjanduse tõlkimise ja tutvustamise on Agu Sisask töötanud giidi ning suulise tõlgina, toimetanud kunsti- ja kirjandussaateid ETVs ning olnud Loomingu Raamatukogu peatoimetaja. Tema sulest on ilmunud Jaapani-ainelist luulet ja ilukirjandust. Käesolev raamat kujutab endast autori tagasivaadet oma püüdlustele õppida tundma Jaapani rikkalikku ja omapärast kultuuri.

Valitud teabekirjandus

Massimo Centini (koostaja). Maailma vaimne kultuuripärand: Kultuuritraditsioonid ja nähtused UNESCO esindusnimekirjas
Inglise keelest tõlkinud Jane Tooman. Tallinn: Koolibri, 2020, 272 lk.

Mis on ühist Argentina tangol, Napoli pitsal, Hollandi tuuleveskitel, pöörlevate dervišite tantsul ja Indoneesia batikatehnikas kangastel? Kõik need on väga erinevad ja ainulaadsed kultuurinähtused, millel on sügav ajalooline taust ning mis on väärt kaitsmist, et tagada nende edasiandmine tulevastele põlvetele. Just sel põhjusel koostab UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi nimekirja, kuhu igal aastal lisatakse uusi objekte. Värvikaid ja muljetavaldavaid kultuurinähtusi on raamatus kirjeldatud maailmajagude kaupa ning neid täiendavad detailsed ja emotsionaalsed fotod. See kirju mosaiik annab suurepäraselt edasi rikkalikke kogemusi, millel on olnud tähenduslik ja püsiv mõju inimkultuurile maailma erinevates piirkondades.

Bjørn Berge. Kaardilt kadunud riigid 1840–1970

Norra keelest tõlkinud Kristina Porgasaar. Tallinn: Eesti Raamat, 238 lk.

Raamatus *Kaardilt kadunud riigid 1840–1970* on lood maadest, mis kunagi eksisteerisid, kuid nüüdseks on kaardilt kustutatud. Kuigi erinevad suuruselt, asukohast ja kestuselt, ühendab neid riike fakt, et kõik nad pidasid vastu piisavalt kaua, et oma marke välja anda. Osa neist riikidest, näiteks Biafra või New Brunswick, on suhteliselt tuttavad. Teised, nagu Labuan, Tannu Tõva ja Inini, vähem tuntud. Kuid kõigil neil kadunud riikidel on rääkida oma lugu, olgu need nii lühiajalised kui Ida-Karjala, mis kestis 1922. aasta Nõukogude-Soome sõja ajal vaid paar nädalat, või pikaealised, nagu buuride Oranje Vaba Riik, mis 1800. aastate lõpuks oli iseseisva vabariigina eksisteerinud juba 50 aastat. Nende riikide lai spekter peegeldab 19. ja 20. sajandi ajalugu koos oma ideoloogiate, imperialismi ning sisserändelainetega ja nii suurte kui ka väiksemate konfliktidega. Lähtudes ilukirjandusest ja pealtnägijatest ning ajaloolistest allikatest, heidab Bjørn Berge vaimukas tekst neile vähem tuntud rahvastele ebatraditsioonilise pilgu. Riikide kirjeldusi ilmestavad kaardid ja fotod.

Silvia Pärmann. Riigid, mida pole olemas

Tallinn: Randvelt Kirjastus, 2020, 128 lk.

Fotograafi ja reisiajakirjaniku Silvia Pärmanni reisikirjade kogumik viib meid meeoleolukale reisile läbi vabariikide, mis on vabad ja riigid vaid nime poolest. Nende hulgas on nii Eestiga kunagi ühte saatust jaganud Abhaasia, Mägi-Karabakh ja Tšetšeenia kui ka palju eksootilisemalt kõlavad Kalmõkkia, Somaalimaa ja Lääne-Sahara ning puhkuserõome töötav Põhja-Küpros.

Christian Greco, Paolo Marini, Jaanika Anderson.

Egiptuse hiilgus: Niiluse oru kunst

C. Greco ja P. Marini tekstid itaalia keelest tõlkinud Kaidi Saavan.

Tallinn: Eesti Kunstimuuseum, 2020, 80 lk.

Vana-Egiptuse kunst ja kultuuripärand on aastasadu inimesi lummanud. Hieroglüüfide dešifreerimine ja rikkalike panustega hauakambrite uurimine on andnud meile üha rohkem teadmisi egiptlaste elust. Teadmiste lisandudes on hakatud nende kultuuri järjest kõrgemalt väärtustama, aga siiski jääb seda igavikulist tsivilisatsiooni alati saatma salapära.

Suurest huvist Vana-Egiptuse vastu on paljudes maailma muuseumides rajatud Egiptuse muististe kogud. Üks vanemaid ja suuremaid Vana-Egiptuse kunsti kollektioone asub Museo Egizios Itaalias Torinos. Sealne mitmekülgne kogu sisaldab nii juhuleidudest koosnevaid endisi erakollektioone kui ka süstemaatilistel väljakaevamistel leitud hauapanuseid ja muumiaid. Üksikuid esemeid leidub ka Eesti muuseumides.

Museo Egizio ja Eesti Kunstimuuseumi ühisnäitus „Egiptuse hiilgus. Niiluse oru kunst“ Kumu kunstimuuseumis (10.10.2020 – 21.03.2021) on esimene nii põhjalik Vana-Egiptuse kunsti tutvustus Eestis. Valik näitusel eksponeeritud haruldastest kunstiteostest ja tarbeesemetest leiab kajastamist ka käesolevas raamatus.